

ГЕНЕЗА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ (КІНЕЦЬ ХХ – ПЕРШЕ ДЕСЯТИЛІТТЯ ХХІ СТ.)

GENESIS OF INNOVATIVE ACTIVITY OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF DNEPROPETROVSK REGION (THE END OF XX – FIRST DECADE OF THE XXI CENTURY)

У статті здійснено аналіз та відтворено генезу інноваційної діяльності закладів освіти Дніпропетровської області у період кінця ХХ – першого десятиліття ХХІ століть. Визначено, що інноваційна освітня діяльність закладів освіти у кінці ХХ – на початку ХХІ ст. здійснювалася шляхом проведення педагогічних експериментів. Розглянуто тематику та напрями експериментальних досліджень у закладах освіти протягом досліджуваного періоду, а також динаміку створення експериментальних педагогічних майданчиків та експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів. Висвітлено та узагальнено найбільш поширені й актуальні тематики експериментальних досліджень на базі закладів освіти Дніпропетровщини, а також обґрунтовано передумови й чинники, які здійснювали вплив на вибір тем досліджень. Проаналізовано основні нормативні документи, що регламентують інноваційну діяльність в закладах освіти (закони України, Положення Міністерства освіти і науки України, накази управління освіти і науки облдержадміністрації).

Визначено, що початок творчих і наукових пошуків педагогічних колективів закладів освіти області щодо впровадження інновацій в освітній процес пов'язаний з активізацією дослідно-експериментальної діяльності шляхом створення перших експериментальних педагогічних майданчиків у другій половині 90х років ХХ століття. Тематика і напрями діяльності експериментальних педагогічних майданчиків були безпосередньо пов'язані з векторами державної політики в галузі освіти та провідними тенденціями науково-педагогічних пошуків, а саме зміною та оновленням освітнього процесу в напрямі гуманізації та демократизації, що передбачало переорієнтування та перегляд функцій і завдань освіти. Відповідно серед напрямів досліджень найпоширенішими були особистісно зорієнтоване навчання та впровадження здоров'язберігаючих технологій.

Серед ключових напрямів педагогічних пошуків, а відповідно і тематики експериментальної перевірки ефективності й результативності педагогічних інновацій на кінець першого десятиліття ХХІ століття на Дніпропетровщині найбільш поширеними були такі: педагогіка життєтворчості; родинна педагогіка; школи культури здоров'я; школи особистісного зростання; школи психолого-педагогічного проектування; науково-педагогічний проект «Росток»; випереджаюча освіта для сталого розвитку.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, експериментальний майданчик, ек-

периментальний загальноосвітній навчальний заклад.

The article analyzes and reproduces the genesis of innovative activity of educational institutions of Dnipropetrovsk region in the period of the end of XX - first decade of XXI centuries. It is determined that innovative educational activity of educational institutions at the end of XX – at the beginning of XXI century was carried out through pedagogical experiments. The topics and directions of experimental researches in educational establishments during the studied period, as well as the dynamics of creation of the experimental pedagogical venue and experimental general educational institutions are considered. The most widespread and relevant topics of experimental research on the basis of educational institutions of Dnipropetrovsk region are covered and summarized, as well as the prerequisites and factors that influenced the choice of research topics. The basic normative documents regulating innovative activity in educational establishments are analyzed (laws of Ukraine, Regulations of the Ministry of Education and Science of Ukraine, orders of the Department of Education and Science of the Regional State Administration).

It is determined that the beginning of creative and scientific search of pedagogical collectives of educational establishments of the region for introduction of innovations in the educational process is connected with activation of experimental pedagogical venues in the second half of the 90s of the XX century. The subjects and activities of the experimental pedagogical venues were directly related to the state education policy vectors and the leading tendencies of scientific and pedagogical searches, namely the change and updating of the educational process in the direction of humanization and democratization, which envisaged reassessment and revision of education functions. Accordingly, the most common areas of research were personal-oriented education and the introduction of health-saving technologies.

Among the key areas of pedagogical research, and accordingly, the topics of experimental verification of the effectiveness and efficiency of pedagogical innovations at the end of the first decade of the XXI century in Dnipropetrovsk region the most common were: pedagogy of life-creation, family pedagogy, health culture schools, schools of personal growth, schools of psychological and pedagogical design, scientific and pedagogical project "Rostock", advanced education for sustainable development.

Key words: innovation, innovative activity, experimental venue, experimental comprehensive educational institution.

УДК 37.013:373.1
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.1-11>

Мотуз Т.В.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри загальної,
спеціальної педагогіки, реабілітації
та інклюзивної освіти
КЗВО «Дніпровська академія
неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. У час динамічного оновлення та розвитку педагогічних технологій, знань, отри-

маних суб'єктом освіти в академічних структурах, не достатньо для успішної професійної діяльності, тому педагогу, що працює в сучасних умовах, необхідно щодня бути готовим до того, щоб

перебудувати організацію педагогічного процесу відповідно до вимог і завдань сьогодення. І це є однією з важливих проблем, що постали перед педагогічною спільнотою сьогодні.

Освіта XXI століття вимагає від педагога творчого підходу до організації професійної діяльності, гнучкості, чутливості до нових ідей, уміння адаптуватися до зміни технологій, здатності експериментувати, продукувати та застосовувати інновації. Застосування нових технологій при досягненні очікуваного результату зазвичай пов'язують з інноваціями.

Інновації характерні не тільки для педагогічної діяльності. Інновації є в будь-якій професійній діяльності людини і тому вимагають вивчення, осмислення з метою застосування позитивних результатів у масовій практиці. У той же час інновації самі по собі не з'являються, вони є результатом творчих наукових пошуків, передового педагогічного досвіду окремих вчителів і цілих колективів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження інновацій в освіті беруть початок із кінця 50х років XX століття, у вітчизняній освітній теорії і практиці термін «інновація» почав використовуватися лише у середині 80х років XX століття у зв'язку з процесами перебудови радянської освітньої системи. Проблема інноваційної діяльності в освітній сфері було присвячено чимало досліджень провідних учених, серед яких І. Бех, Н. Бібік, Л. Ващенко, С. Гончаренко, В. Давидов, Л. Даниленко, І. Єрмаков, В. Кремень, С. Ніколаєнко, В. Паламарчук, С. Подмазін, О. Савченко, В. Сластьонін, М. Ярмаченко та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасні процеси, які відбуваються в галузі освіти, зокрема загальної середньої, спрямовані на реалізацію інноваційної освітньої політики, що вважається якісно новим утворенням у науці. Про масштабність її реалізації свідчать факти активізації інноваційних процесів у традиційних закладах загальної середньої освіти. В останні роки у системі освіти все активніше застосовуються такі поняття, як «інноваційний процес», «інноваційна діяльність», «управління інноваційними процесами», «інноваційний потенціал», що є свідченням розвитку педагогічної інноватики (науки про забезпечення умов для впровадження педагогічних інновацій), можливостей його потенціалу [2, С.16]. Зважаючи на значну увагу науковців до проблеми інновацій, їх видів, умов здійснення інноваційної діяльності, відтворення ґенези інноваційної діяльності закладів освіти Дніпропетровщини не було предметом науково-педагогічних пошуків.

Мета статті. Метою дослідження є ґрунтовний аналіз та відтворення ґенези інноваційної діяльності закладів освіти Дніпропетровської області у період кінця XX – першого десятиліття XXI століть.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Поняття «інновація» означає нововведення, новизну, зміну; інновація, як засіб і як процес, передбачає введення чого-небудь нового, нестандартного. Ключовим нормативним документом, що регулює інноваційну діяльність у державі, є Закон України «Про інноваційну діяльність» [5], який визначає інновації як «новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукцію або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери», а інноваційну діяльність – «діяльність, що спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг» [5]. Відповідно освітніми інноваціями є «новостворені (застосовані) або вдосконалені освітні, навчальні, виховні, психолого-педагогічні та управлінські технології, методи, моделі, продукція, освітні, а також технічні рішення у галузі освіти, що істотно підвищують якість, результативність та ефективність освітньої діяльності» [4].

Об'єктами інноваційної освітньої діяльності зазвичай є освітній процес, освітні, дидактичні, виховні, управлінські системи, моделі, методи, інноваційні освітні програми і проекти, засоби навчання та обладнання, організаційні та адміністративні рішення та інше. Зауважимо, що обраний (визначений) об'єкт інноваційної діяльності має істотно поліпшувати якість освіти, результативність та ефективність освітньої діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників, навчальних закладів [4].

Суб'єктами інноваційної освітньої діяльності є працівники закладів освіти, органів управління освітою, наукові працівники, навчальні заклади, наукові установи, підприємства, установи та організації, що надають освітні послуги.

Залежно від масштабності змін, що будуть внесені у систему освіти внаслідок упровадження інновацій, інноваційна освітня діяльність здійснюється на всеукраїнському рівні, регіональному, а також на рівні навчального закладу.

Розроблення освітніх інновацій включає опис та обґрунтування запропонованих ідей та підходів, чітке й повне розкриття їх змісту, очікуваних результатів, а також перевірку їх ефективності шляхом проведення експерименту або реалізації інноваційного освітнього (науково-педагогічного, науково-психологічного, психолого-педагогічного) проекту [4].

У Дніпропетровській області розроблення та експериментальна перевірка інновацій бере свій початок з 90х років XX століття. Ініціатором даного напрямку роботи був регіональний заклад після-

дипломної педагогічної освіти – Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (далі – ДОІППО). З ініціативою щодо проведення експериментів із перевірки ефективності та результативності тієї чи іншої інновації виступали як науковці ДОІППО, так і педагогічні працівники закладів освіти області. Експериментальну роботу з навчальними закладами області ДОІППО почав у 1997 році зі створення експериментальних педагогічних майданчиків, пізніше (з 2002 року) – експериментальних навчальних закладів. Питання інноваційної та експериментальної роботи із закладами освіти розглядалися на засіданнях Вченої ради інституту, зокрема вибір тем експериментальних досліджень, планування, моніторинг, оцінка ефективності етапів виконання експерименту, результати впровадження наукових досліджень співробітниками інституту та педагогами експериментальних навчальних закладів.

Тематика і напрями інноваційної діяльності та експериментальних досліджень були безпосередньо пов'язані з векторами державної політики у галузі освіти та провідними тенденціями науково-педагогічних пошуків. Так, 90ті роки ХХ століття позначені в історії вітчизняної педагогічної думки як час змін та оновлення освітнього процесу в напрямі гуманізації та демократизації, що передбачало переоцінку та перегляд функцій і завдань освіти. Провідною функцією освіти визначалася людинотворча, що на перше місце ставить особистість, повагу й довіру до дитини, прийняття індивідуальних інтересів і запитів учнівства. Освіта мала сприяти розкриттю й розвитку здібностей дитини, її самовизначенню для повноцінного життя та самореалізації.

У педагогічних студіюваннях кінця ХХ – початку ХХІ століття (Г. Балл, І. Бех, М. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, Ю. Мальований) достатньо актуалізовано поняття «гуманізація освіти», яку науковці розуміють як процес переорієнтації системи освіти на особистість кожного учня. Цей процес має охоплювати всі компоненти освітнього процесу: мету, зміст, форми і методи. Результатом гуманізації освіти вчені визначають особистість учня, що здатна до саморозвитку та творчості, є носієм загальнолюдських цінностей та наділена моральними якостями.

Інноваційна освітня діяльність у закладах освіти здійснювалася у відповідності до Положення про експериментальний педагогічний майданчик, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 16.12.1993 року № 451. Згідно з цим Положенням на базі закладів освіти (школи, дошкільні, позашкільні заклади) могли бути створені експериментальні майданчики з перевірки ефективності та результативності інновацій.

Так, наказом управління освіти і науки Дніпропетровської облдержадміністрації № 359 від

10.06.1996 року затверджено програму обласного експерименту «Створення моделі особистісно-орієнтованої школи на основі впровадження ідей та концепцій розвиваючого навчання». На базі закладів освіти області були створені експериментальні педагогічні майданчики з метою впровадження особистісно-орієнтованого підходу до учнів. Такий підхід передбачає врахування потреб кожного учня, де він виступає як активний суб'єкт освітньої діяльності. Особистісно орієнтоване виховання, на думку І. Беха, – виховання методологічного типу, яке для свого обґрунтування звертається до всього універсуму соціально-гуманітарних наук і спирається на фундаментальні філософські, психологічні ідеї про людину, про виховання і процеси її індивідуально-особистісного розвитку, про виховання як ціннісно породжувальний процес [1].

Згідно з наказом управління освіти і науки Дніпропетровської облдержадміністрації № 48 від 24.01.1997 року «Про організацію експериментальної роботи по впровадженню вальдорфської педагогіки» схвалено проведення даного експерименту в середніх загальноосвітніх школах № 108, 122 м. Кривого Рогу, дошкільних закладах № 94 м. Дніпропетровська, № 218 м. Кривого Рогу, а на базі Дніпропетровської школи вільного розвитку дитини відкрито обласний центр вальдорфської педагогіки. Зазначимо, що роботу по вивченню та експериментальній апробації моделі одного з типів вільної школи – вальдорфської, в області розпочато ще у 1991 році із попередньої підготовки педагогічних кадрів, яка проводилася на базі Московського центру вальдорфської педагогіки, Санкт-Петербурзького педагогічного університету та ДОІППО із залученням співробітників Міжнародного центру вальдорфської педагогіки в м. Штуттгард.

Іншим напрямом наукових педагогічних досліджень, який виокремився у 90х роках ХХ століття, було питання збереження здоров'я учнівської молоді. Особливої актуальності й вагомості набула проблема апробації у закладах освіти інтегрованих, систематизованих програм з валеології, що навчають підростаюче покоління формуванню, збереженню і зміцненню здоров'я, як це було передбачено в Державній національній програмі «Діти України» [6]. Закономірно, що серед перших експериментальних педагогічних майданчиків на Дніпропетровщині були створені майданчики із проблеми зміцнення здоров'я, системи неперервного валеологічного виховання та освіти. Наказом управління освіти і науки Дніпропетровської облдержадміністрації № 105 від 25.02.1997 року було затверджено відповідну мережу шкіл (15 закладів), наукового керівника дослідження та термін для експериментального дослідження (10 років). Функціонування експериментальних майданчиків було спрямовано на підвищення рівня фізичного,

психічного і духовного здоров'я, зниження загальної захворюваності дітей дошкільного і шкільного віку засобами валеологічної освіти, створення моделі системи неперервного валеологічного виховання та моделей освітніх закладів зміцнення здоров'я. Протягом 10 років у закладах, що були учасниками експерименту, були створені моделі «Освітнянський заклад – школа здоров'я», моделі професійної компетентності вчителів-валеологів та психологів. Отримані результати дослідження набули поширення і використання у закладах освіти області з метою системного підходу до валеологічної освіти та виховання.

У 1998/1999 навчальному році на базі Верхньодніпровської середньої школи № 5 розпочав роботу експериментальний педагогічний майданчик по впровадженню модульно-розвивального навчання (наказ управління освіти Дніпропетровської облдержадміністрації № 510 від 02.07.1998 року). Дослідження тривало 5 років й експериментальний майданчик використовувався як творча лабораторія в організації системи модульного/розвивального навчання.

Отже, початок творчих і наукових пошуків педагогічних колективів закладів освіти області щодо впровадження інновацій в освітній процес, пов'язаний із активізацією дослідно-експериментальної діяльності шляхом створення перших експериментальних педагогічних майданчиків у другій половині 90х років ХХ століття. Серед напрямів роботи експериментальних майданчиків найпоширенішими були особистісно-зорієнтоване навчання та впровадження здоров'язберігаючих технологій.

Таблиця 1 демонструє динаміку створення майданчиків з 1997 по 2001 роки.

Наступний період упровадження інновацій в освітній процес закладів освіти пов'язаний із затвердження Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад (наказ Міністерства освіти і науки України № 114 від 20.02.2002 року). Конкретизовано поняття «експериментальний загальноосвітній навчальний заклад», яке відповідне положення визначає як «загальноосвітній навчальний заклад, у якому здійснюється дослідно-експериментальна робота з перевірки результативності та можливості застосування педагогічних та управлінських інновацій» [3]. Загальноосвітньому навчальному закладу надається статус експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського

або регіонального рівня. На заміну експериментальним педагогічним майданчикам на рівні області почали створюватися експериментальні навчальні заклади.

У 2002 році розпочала роботу мережа експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів – *шкіл життєтворчості*. У дослідженні було задіяно 30 установ. Актуальність розробки моделі школи життєтворчості на базі закладів освіти Дніпропетровщини зумовлювалася необхідністю забезпечити якісні зміни в системі вітчизняної шкільної освіти, зміні акцентів освіти на глибинне осмислення учнями своєї життєдіяльності і творчий підхід до самореалізації. Мета дослідження полягала у розробці інноваційних моделей навчально-виховних закладів на засадах педагогіки життєтворчості та компетентісно спрямованої освіти. Педагогічні колективи кожного окремого закладу освіти, що працювали за єдиною загальнонауковою темою, проводили дослідження за індивідуальною темою і напрямом, що відповідали потребам учасників освітнього процесу та наявним у закладі ресурсам. Наприклад, середня загальноосвітня школа № 18 міста Дніпропетровська працювала над темою «Розробка системи виховання, навчання і розвитку життєвої компетентності учня в умовах гуманізації освіти». Упродовж 12 років (2002 – 2014) педагогічним колективом закладу напрацьовано систему виховання, навчання і розвитку життєвої компетентності особистості, розроблено критерії життєвої компетентності особистості дитини, а також критерії ефективності педагогічних засобів впливу на розвиток особистості учня.

Школи життєтворчості були створені не лише у великих містах, а й у селах, селищах. Так, Широківська середня школа № 1 працювала за програмою «Розробка моделі школи життєтворчості особистості в умовах сільського регіону». За результатами роботи в закладі розроблено ефективну модель школи життєтворчості особистості в умовах соціуму сільського регіону, яка сприяє вихованню інтелігентної, здорової, творчої, компетентної особистості – носія національних цінностей, загальнолюдських, наукових, філософських надбань, яка живе в гармонії з природою і сама з собою.

Поряд із школами життєтворчості розпочала роботу мережа *шкіл-родин* (13 шкіл). Ідея школи-родини як основи єдності спільноти учнів, учителів, батьків та громади на засадах взаєморозуміння та партнерства відповідала стратегіям розвитку

Таблиця 1

Динаміка створення експериментальних педагогічних майданчиків у навчальних закладах Дніпропетровської області

Рік	1997	1998	1999	2000	2001
Кількість закладів	15	69	119	174	214

вітчизняної освіти 90х років ХХ століття. Відповідно становлення школи-родини на засадах української державності було актуальним і своєчасним, оскільки це сприяло розвитку регіональної освіти й забезпечувало реалізацію освітньої політики держави. Серед основних завдань, що постали перед колективами закладів освіти й науковцями, були такі: розробити інноваційні освітні технології на засадах педагогіки родинності; створити модель розвитку освітнього простору шкіл-родин; розробити технологію підготовки вчителя до експериментальної діяльності в системі шкільної освіти.

Орієнтація освітнього процесу на особистість учня стала центром уваги регіонального інноваційного освітнього проекту «Школи психолого-педагогічного проектування». Наукова новизна проекту полягала у створенні інноваційної освітньої системи проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу, що максимально оптимізує процес соціалізації особистості, зокрема набуття нових знань, умінь, навичок учнем. У проекті застосовано системний підхід (компонентно-структурний і функціональний аналіз) у дослідженні феномена когнітивного і психосоціального розвитку учнів, запропоновано конкретні психолого-педагогічні технології, які змінюють форми, методи, прийоми освітнього процесу.

За принципами гуманізації, екологізації, інтеграції освітнього процесу розпочала роботу мережа шкіл за інноваційною програмою «Росток». Підвищення рівня фізичного, психічного, духовного розвитку учнів через організацію їх активної творчої діяльності на засадах інтеграції, гуманізації та екологізації змісту, методів, технології навчання і виховання, реалізованих у новому навчально-методичному забезпеченні педагогічного процесу загальноосвітнього навчального закладу в процесі його становлення і розвитку професійної компетентності вчителя.

49 закладів освіти у 2002 році розпочали впровадження у навчально-виховний процес здоров'язберігаючих педагогічних технологій, спрямованих на формування культури здоров'я підростаючого покоління. Серед ключових завдань експериментального дослідження було визначено такі: розробити та експериментально перевірити ефективність структурно-змістовної моделі формування культури здоров'я учнів; експериментально перевірити впровадження цільової шкільної програми «Здорова дитина – майбутнє нашої країни»; впровадити здоров'язберігаючі технології навчання й виховання (уроки психологічного

розвантаження, фізкультхвилинки, релаксаційні паузи, експерименти арт-терапії) у навчально-виховний процес закладу; сформувати сприятливе внутрішньошкільне середовище для збереження і зміцнення здоров'я учнів та інше.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 634 від 26.04.2003 року «Про затвердження комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку на 2003–2015 роки» науковцями ДООППО вперше в Україні розроблена Комплексна програма «Освіта для сталого розвитку» та програма дослідно-експериментальної роботи за темою «Формування механізмів трансформації регіональної системи освіти на основі принципів випереджаючої освіти для сталого розвитку», метою якої є підвищення рівня освіченості учнів та педагогів у питаннях сталого розвитку, виховання соціально адаптованої, відповідальної та стратегічно мислячої особистості, а також створення моделі школи випереджаючої освіти для сталого розвитку. Наукова новизна даної інновації полягала у тому, що в процесі експерименту визначено основні педагогічні умови і шляхи формування у дітей та молоді ціннісних орієнтацій, що відповідають принципам сталості в системі неперервної освіти для сталого розвитку; розроблено модель нового типу навчальних закладів; створено програми, які становлять цілісну систему організації педагогічних технологій в інтересах сталого соціального розвитку, що відповідають діяльнісному підходу до навчання, створюють максимально сприятливі умови для розвитку творчої особистості для свідомого життєтворчого ставлення до себе, довкілля, збереження свого здоров'я, гармонійних стосунків між людьми. За програмою даного дослідження упродовж 7 років (2009–2015 роки.) працювали 63 заклади.

Серед ключових напрямів педагогічних пошуків, а відповідно і тематики експериментальної перевірки ефективності і результативності педагогічних інновацій на кінець першого десятиліття ХХІ століття на Дніпропетровщині найбільш поширеними були такі: педагогіка життєтворчості; родинна педагогіка; школи культури здоров'я; школи особистісного зростання; школи психолого-педагогічного проектування; науково-педагогічний проект «Росток»; випереджаюча освіта для сталого розвитку.

Таблиця 1 демонструє кількісні показники створення та функціонування експериментальних навчальних закладів у перше десятиліття ХХІ століття.

Таблиця 2

Динаміка створення експериментальних навчальних закладів області у перше десятиліття ХХІ ст.

Рік	2002	2003	2005	2006	2008	2009
Кількість експериментальних закладів	20	26	89	112	141	158

Висновки з дослідження та подальші перспективи в цьому напрямі. Отже, ґене́за інноваційної діяльності в закладах освіти Дніпропетровщини кінця XX – першого десятиліття XXI століття показує, що початок інноваційної діяльності пов'язаний зі створенням експериментальних педагогічних майданчиків у 90-х роках XX століття. Серед напрямів роботи експериментальних майданчиків найпоширенішими були особистісно зорієнтоване навчання та впровадження здоров'язберігаючих технологій. Поштовхом до активізації інноваційної освітньої діяльності на початку XXI століття стало прийняття Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад. Кількість експериментальних навчальних закладів на Дніпропетровщині з 2002 по 2009 роки зросла з 20 до 158, а напрями досліджень суттєво розширилися. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в узагальненні інноваційної освітньої діяльності у закладах освіти Дніпропетровщини періоду 2010–2020 років.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бех І.Д. Від волі до особистості. Київ : Україна-Віта, 1995. 202 с.
2. Кириленко С. Інноваційні виміри розвитку загальноосвітнього навчального закладу. *Нова педагогічна думка*. 2017. № 1. С. 15–19.
3. Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад: наказ Міністерства освіти і науки України № 114 від 20.02.2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0428-02> (дата звернення: 30.01.2020).
4. Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності: Наказ Міністерства освіти і науки України від 07.11.2000 №522 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0946-00> (дата звернення: 30.01.2020).
5. Про інноваційну діяльність: Закон України 4 липня 2002 року № 40–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 30.01.2020)
6. Про Національну програму «Діти України»: Указ Президента України від 18 січня 1996 року N 63/96 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/63/96> (дата звернення: 30.01.2020).